

مبانی فقهی سبک زندگی زنان مسلمان در کلام مقام معظم رهبری علیه السلام

سیبکه بانو^۱، مریم برقی^۲

چکیده

در بیانیه گام دوم مسئله‌ای که بسیار به آن تأکید شده و رهبر معظم علیه السلام هم بحثی را مطرح کرده‌اند، سبک زندگی زنان و اهمیت ایشان به‌ویژه زنان مسلمانان است. سبک زندگی، سیستم خاص زندگی انسان هاست که به بشر، خانواده یا جامعه با شکل خاص اختصاص دارد. دین اسلام تنظیم‌کننده حیات دنیوی و اخروی انسان هاست و توصیه‌های رفتاری فراوانی دارد. هر دین، مکتب و مذهبی برای بشریت، سبک زندگی ارائه می‌دهد و ادعا می‌کند جامعه، زندگی سالم و مطلوب در نتیجه پیروی از روش زندگی است که آنها ارائه می‌کنند. هدف از نوشتار حاضر بررسی مبانی فقهی سبک زندگی زنان مسلمان براساس بیانات مقام معظم رهبری علیه السلام است که به روش توصیفی-تحلیلی، در محدوده فقه و با استفاده از منابع معتبر گردآوری شده است. دستاوردهای پژوهش حاضر بیانگر آن است که رهبر معظم علیه السلام، زنان را اساس خانواده می‌داند. به نظر ایشان زن هر کاری می‌تواند انجام دهد، در هر میدانی می‌تواند قدم بردارد هرچقدر می‌خواهد، می‌تواند پیشرفت کند و اسلام هم منع نمی‌کند، اما فقط باید توجه داشته باشد که نارضایتی خانواده و اختلاط نامحرم نباشد.

واژگان کلیدی: سبک زندگی، فقه، زنان مسلمان، کلام مقام معظم رهبری علیه السلام.

۱. دانش پژوه کارشناسی ارشد فقه خانواده، از کشور هندوستان، مدرسه عالی قرآن و فقه، مجتمع آموزش عالی بنت الهدی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

Email: syedsabikabano@gmail.com

۲. مدیر گروه علمی-تربیتی فقه خانواده، مجتمع آموزش عالی بنت الهدی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

Email: m. borqhei@yahoo.com

۱. مقدمه

یکی از مسائل مهمی که مقام معظم رهبری علیه السلام در بیانیه گام دوم به آن پرداخته مسئله سبک زندگی زنان به ویژه زنان مسلمان است. انسان موجودی مختار است و هر چیزی می خواهد به هر راه و روش انجام می دهد. خداوند عالم زنان را هم همین طور خلق کرده است. بعضی ها فکر می کنند که جای زنان فقط درون خانه هست نه بیرون خانه. دقت به بیانات رهبری نشان می دهد که ایشان برای زنان اهمیت بیشتری قائل هست. زن را مدیر و محافظ یک خانواده و خانه می داند. تشکیل یک جامعه برعهده همین زن است. تربیت فرزندان زن بود که در انقلاب اسلامی ایران نقش مهمی داشت. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱) هدف از نوشتار حاضر آگاه سازی جامعه در مورد مقام عظمت زنان مسلمان از نظر رهبری است و ارزشی که دین اسلام و مقام معظم رهبری نسبت به جایگاه زنان در جامعه قائل هست. در مورد زنان و شخصیت و ارزشمندی زن نوشتار بسیار است مانند کتاب: زن در آئینه جمال و جلال اثر آیت الله جوادی آملی، اما مقاله حاضر سبک زندگی زن مسلمان را از منظر رهبر مسلمین بیان می کند. نوشتار حاضر در صدد پاسخ گویی به این سؤال اصلی است که مبانی فقهی سبک زندگی زنان مسلمان چیست. برای رسیدن به پاسخ این سؤال باید به سؤالات فرعی نقش فقه در ایجاد سبک زندگی پاسخ داد.

۲. مفهوم شناسی

۱-۲. مبانی

مبانی در لغت، جمع مبنا به معنی شالوده، بنیاد و اساس و همچنین به معنی ساختمان و عمارت است. (دهخدا، ۱۳۵۳، ۲۱۴/۴۰) مبانی در اصطلاح، پایه های دیگر مباحث علمی است. منظور از مبانی فقهی، اصول مسلم فقهی است که انقلاب اسلامی براساس آن شکل گرفته است (ناصری، ۱۳۹۲، ص ۱۵).

فقه در لغت، علم و فهم است (ابن منظور، ۱۴۱۴، ۳۰۵/۱۰)، اما در اصطلاح، نخست به تفکر در اصول عقاید و تعمق در معارف الهی اطلاق می‌شد و بعدها به دو اصطلاح فقه اکبر و فقه اصغر که اولی، علم کلام و دومی علمی که موضوعش افعال مکلفین است، اطلاق شد. در اینجا فقه اصغر مدنظر است. شهید اول می‌فرماید: «فقه، علم به احکام شرعیه عملیه است؛ علمی که ناشی از ادله تفصیلیه و به منظور تحصیل سعادت اخرویه است» (شهید اول، ۱۴۱۹، ۴۰/۱). با قید عملیه، علم کلام خارج می‌شود. صاحب معالم در تعریف فقه می‌گوید: «فقه در لغت به معنای فهم و در اصطلاح به معنای علم به احکام شرعیه فرعیه است که از ادله تفصیلیه برمی‌خیزد» (شهید ثانی، ۱۳۹۹، ص ۶۶). با قید فرعیه، این تعریف از اصول فقه و علم کلام خارج می‌شود.

۲-۳. سبک زندگی

سبک زندگی یعنی، الگو، راه‌وروش و مجموعه نظم‌هایی که انسان از رفتارهای درونی و بیرونی، دارایی‌های فرد یا گروه بر مبنای خواسته‌ها، تمایلات، ترجیح‌ها و سلیقه‌ها در تعامل با شرایط محیطی و اطراف خود انتخاب می‌کند. مهمترین مبنا در میان مبانی سبک زندگی اسلامی، مبحث دین‌شناسی و تبیین ارتباط بین دین و سبک زندگی است. تحقق نظام اسلامی و هدایت و سرپرستی آن براساس نگاه خاصی به دین اسلام صورت گرفته است. براساس همین نگاه به دین باید تحلیل موضوعات اجتماعی صورت پذیرد. رهبر انقلاب معتقد است: «اسلام مورد نظر ما، همان اسلامی است که امام عزیز در طول زندگی‌اش از آن دم زد و در ده سال درخشان آخر عمرش با تمام وجود خود برای آن سرمایه‌گذاری کرد. اسلامی که او به ما آموخت و در راه آن حرکت کرد. همه باید برگرد محور اسلام و خط امام، متحد و مهربان باشند و با یکدیگر همکاری کنند تا هیچ مشکلی بر سر راه ما باقی نماند. سبک زندگی، یک الگوی تمام‌عیار است و مجموعه‌ای نظام‌مند محسوب می‌شود».

۳. نقش فقه در ایجاد سبک زندگی

این سؤال از آنجا شکل می‌گیرد که فقه نیز علمی رفتارگراست که درصدد تبیین رفتارهای صحیح آدمی است و ارتباط وثیقی با سبک زندگی دارد که آن هم جنبه رفتارگرایانه دارد.

- تبیین رفتارهای مجاز و ضروری برای هماهنگی اراده تکوینی انسان با اراده تشریحی حضرت حق تعالی. در توضیح این نقش باید به چند نکته مقدماتی توجه شود: الف) انسان موجود مختاری است که درمقابل هر پدیده‌ای می‌تواند رفتارهای متفاوتی را انتخاب کند. برای مثال در نوع رفتار اقتصادی می‌تواند به گونه‌های متفاوتی عمل کند مثل اینکه قرض داده و سود مشخص دریافت کند یا در بیع باوجود عدم علم به وجود مبیع، حاضر به انعقاد عقد باشد و...؛ ب) انتخاب هر نوع رفتاری به اراده تکوینی شخص وابسته است که این اراده، تابعی از ترجیحات شخص در مرحله سابق یعنی، مبادی تصوری و تصدیقی اراده است؛ ج) سبک زندگی در مرحله انتخاب رفتارهای متفاوت محقق می‌شود. مجموعه‌ای از انتخاب‌ها در ارتباط‌های چهارگانه باعث شکل‌گیری سبک زندگی می‌شود که ممکن است این انتخاب‌ها انسجام و تناسب داشته باشند و ممکن است انسجام و سنخیت کاملی میان این انتخاب‌ها نباشد.

- تبیین نظام‌های مؤثر بر متغیراتی که بر سبک زندگی تأثیرگذار است.

جرالد لسللی و همکاران او (۱۹۹۴) در مورد سبک زندگی می‌گویند: «رفتارهایی که با قشربندی حیثیتی و اعتباری مرتبط می‌باشند سبک زندگی نامیده می‌شوند. سبک زندگی فقط آنچه یک فرد از آن موارد دارد، نیست، بلکه چگونگی نمایش آنها ازسوی فرد است. سبک زندگی هم الگوهای مصرف را شامل می‌شود و هم قدرتی که از این ناحیه کسب می‌شود و سلیقه، آداب معاشرت و مد به عنوان علائم داشتن جا در نردبان اجتماعی شناخته می‌شوند». (مهدی‌زاده، ۱۳۹۷، ص ۹۸) بوردیو، مطلق سبک را چنین توصیف می‌کند: «سبک بیشتریت توانایی را برای ارائه ویژگی‌هایی دارد که همه فعالیت‌ها را در خود خلاصه کرده است مانند یک معادله که یک منحنی در آن خلاصه شده است». او سبک زندگی را فعالیت‌های نظام‌مندی می‌داند که از ذوق و

سلیقه فرد ناشی می‌شوند و بیشتر جنبه عینی و خارجی دارند و به صورت نمادین به فرد هویت می‌بخشند و میان اقشار مختلف اجتماعی تمایز ایجاد می‌کنند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۷، ص ۹۹).

۴. محورهای سبک زندگی اسلامی

سبک زندگی در دین اسلام بر سه قسم است: اعتقادات، اخلاقیات، و وظایف عملی (عبادات).

۵. سبک زندگی غیر اسلامی (مدرن)

سبک زندگی مدرن به‌ویژه آن‌گونه‌ای که از نیم قرن بیستم به‌ویژه از دهه ۸۰ حاکم شده است چند مؤلفه اساسی دارد: الف) عالم مدرن، اساساً فرد انگارانه است. عالم فردانگار عالمی است که نمی‌تواند تعلقات اجتماعی و خانوادگی را بپذیرد، پس سبک زندگی مدرن، سبکی است که اقتصاد و پول مسئله اصلی انسان می‌شود. در عالم مدرن، انسان در ذیل پول تعریف می‌شود؛ ب) فردانگاری موجب می‌شود که انسان به تدریج یا خانواده‌گریز و یا خانواده‌ستیز شود. بنابراین، در ابتدای امر، فرد از خانواده گسترده و فامیلی دور شده و به سوی خانواده هسته‌ای، سپس به سمت مجرد تمام‌عیار سیر می‌کند و این چیزی است که براساس آمارها در عالم غرب مدرن مشاهده شده و متأسفانه جامعه ایران نیز به همین سو در حال حرکت است؛ ج) سومین ویژگی انسان مدرن و این سبک زندگی، مصرف‌گرایی شدید است. فرهنگ مصرف، جانشین فرهنگ امساک‌انباشت شده است و این به جزئی از سبک زندگی در زندگی مدرن شده است؛ د) چهارمین ویژگی، حضور سرعت شتاب‌زده‌ای است که اضطراب زمان را ایجاد می‌کند و اضطراب ساعت یک حالت مکانیکی در روابط انسان‌ها ایجاد می‌کند؛ ه) ویژگی بعدی سبک زندگی مدرن تنوع‌طلبی شدید است. این مدل زندگی براساس فرد تنها تعریف می‌شود و نه براساس فرد در خانواده و اجتماع به صورت پیوسته، بلکه انسان فقط به صورت اتمی است که براساس نیازهای خود به سمت یک اتم و یا یک انسان دیگر می‌رود و سپس به همان غار تنهایی خود بازمی‌گردد که این موضوع به تعطیلی روابط می‌انجامد.

۶. انحطاط زنان در فرهنگ مادی غرب

مقام معظم رهبری علیه السلام فرمود: «غربی‌ها در زمینه شناخت طبیعت زن و چگونگی برخورد با جنس زن دچار افراط و تفریط بوده‌اند. اساساً نگرش غربی نسبت به زن، یک نگرش مبنی بر عدم برابری و عدم تعادل است. مرد در ادبیات غربی، سرور و ارباب زن و اختیاردار اوست که بعضی از نمونه‌های این فرهنگ و آثار آن امروز هم باقی است». (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱)

۷. جلوه‌های حضور زن در اسلام

زنان عاشورا ثابت کردند که زن مسلمان، موجودی بی‌دست‌وپا و منزوی نیست که توان حضور در عرصه اجتماع و رویارویی با مصائب و مشکلات را نداشته باشد، بلکه زنی است توانا، عقیف، پاکدامن، صبور، تیزبین و سرشار از توانایی‌ها و فضائلی که یک زن می‌تواند داشته باشد. (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۸) برخی از آن ویژگی‌ها عبارتند از: یاری رهبری، در پی حجاب و حریم و حرمت، عزت و سربلندی حتی در سخت‌ترین لحظات، دفاع از حریم ولایت، دفاع از ناموس اسلام، روشننگری و بیدارسازی مردم، موجب رساندن پیام اسلام (مطهری، ۱۳۹۴، ۱۳۱/۲).

۸. روش و سبک‌های زندگی زنان مسلمانان از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای علیه السلام

«مسئله زنان، مسئله مهمی است و از دیرباز در این متفکرین و در اخلاق و عادات گوناگون ملت‌ها وجود داشته است. اسلام یک موضع برجسته را در بین این انتخاب کرده؛ از افراط و تفریط جلوگیری نموده و هشدار می‌دهد به همه مردم عالم داده است. اسلام، مردانی را که به خاطر قدرتمند بودن جسمی یا توانایی مالی، زنان و مردان را به خدمت می‌گرفتند و زن را مورد آزار و احيانا تحقیر قرار می‌دادند به کلی سر جای خود نشاند و زن را در جایگاه حقیقی خودش قرار داد و حتی از جهاتی زن را در ردیف مرد قرار داد: «ان المسلمین و المسلمات و المؤمنین و المؤمنات؛ مرد مسلمان، زن مسلمان. مرد عابد، زن عابد. مرد مجتهد، زن مجتهد» (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱). قرآن در محیطی که برای زن هیچ‌گونه استقلال حق و حقوق قائل نبود با بیان رسا و منطقی اعلام کرد زن از نظر خلقت مانند مرد، فردی از افراد انسان است که در ماده و

عنصر پیدایش دو نفر انسان نر و ماده شرکت و دخالت داشته و هیچ یک از این دو بر دیگری ترجیح و برتری ندارد و اگر ترجیح و برتری هم باشد در اصل خلقت آنها نیست، بلکه به واسطه کسب فضائل اخلاقی و کمالات نفسانی است که آنها به دست آورده است (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱). خداوند در قرآن می‌فرماید: «یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکرٍ وَاُنْثٰی وَجَعَلْنَاکُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوْا اِنَّ اَکْرَمَکُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰاُکُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلِیْمٌ حَیِیْرٌ؛ ای مردم، ما همه شما را نخست از مرد و زنی آفریدیم و آن‌گاه شعبه‌های بسیار و فرق مختلف گردانیدیم تا یکدیگر را بشناسید. همانا بزرگوار و بافتخارترین شما نزد خدا باتقواترین شماست، همانا خدا کاملاً دانا و آگاه است» (حجرات: ۱). قرآن در کنار هر مرد از یک زن یاد می‌کند. در کنار حضرت آدم و ابراهیم از همسران آنها و در کنار حضرت موسی و عیسی از مادران آنها یاد می‌کند (ر.ک.، حجرات: ۱۳).

سؤالی که مطرح می‌شود این است که چرا اسلام به زنان این قدر اهمیت قائل می‌دهد. مقام معظم رهبری بین اجتماع زنان خوزستان بیان فرمود: «علت اینکه اسلام این قدر به نقش زن در داخل خانواده اهمیت می‌دهد همین است که زن اگر به خانواده پایبند شد، علاقه نشان داد، به تربیت فرزند اهمیت داد، به بچه‌های خود رسید، آنها را شیر داد، آنها را در آغوش خود بزرگ کرد، برای آنها آذوقه‌های فرهنگی - قصص، احکام، حکایت‌های قرآنی، ماجراهای آموزنده - فراهم کرد و در هر فرصتی به فرزندان خود مثل غذای جسمانی چشاند نسل‌ها در آن جامعه، بالنده و رشید خواهند شد. این، هنر زن است و منافاتی هم با درس خواندن و درس گفتن و کار کردن و ورود در سیاست و امثال اینها ندارد» (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱). امام خمینی علیه السلام در مورد اهمیت زن می‌فرماید: «شما خانم‌ها شرف مادری دارید که در این شرف از مردها جلو هستید. اول مدرسه‌ای که بچه دارد دامن مادر هست. یک زن خوب بچه خوب را تربیت می‌کند. حرف مادر، خلق مادر، عمل مادر در بچه اثر دارد» (موسوی خمینی، ۱۳۸۶، ۶/۱۵۷).

نگاه مقام معظم رهبری علیه السلام به زن، نگاهی جامع است که هم ارزش‌های الهی و هم منطق انسانی در آن لحاظ شده است. در نظام مقدس انقلاب اسلامی، جایگاه زن به حدی است که یک روز را به پاس قدردانی از جنس مؤنث به وی اختصاص داده‌اند. برخی فکر می‌کنند که

اسلام و شغل زن از یکدیگر جداست. دین اجازه کار کردن زنان را نداده است؛ زن یعنی اینکه فقط خانه بنشیند و به شوهر و فرزندان رسیدگی کند. با بررسی دین مشخص می‌شود که اسلام برای زن ارزش قائل است. مقام معظم رهبری علیه السلام در بیانات خود فرمود: «اسلام با کار کردن زن موافق است. نه فقط موافق است، بلکه کار را تا آنجا که مزاحم با شغل اساسی و مهمترین شغل او یعنی، تربیت فرزند و حفظ خانواده نباشد شاید لازم هم می‌داند». در مورد نقش زن آمده است که زن در انقلاب سهم بزرگی دارد. شهید مطهری فرمود: «بانوان سهم بزرگی از انقلاب را به خود اختصاص دادند و این حقیقتی است که جملگی برآند». رهبر عظیم الشان انقلاب اسلامی ایران بارها با تکریم و تحسین از نقش فعال بانوان یاد کرده و سهم آنها را عظیم‌تر از سهم مردان شمرده است. رهبر انقلاب اسلامی ایران با تیزبینی و تیزهوشی خاص خود دریافته بود که انقلاب اسلامی ایران بدون شرکت بانوان به ثمر نخواهد رسید. از این رو، شرکت آنها را در مراسم انقلاب واجب و لازم شمرد و حتی موافقت پدر یا شوهر را لازم ندانست (مطهری، ۱۳۹۴، ص ۲۲۵).

زن حافظ خانواده است. زن مسلمان رکن اساسی و محور اصلی عواطف خانوادگی است. بالاترین حق را در مقیاس خانواده و بیشترین سهم را در ایجاد نسل دارد. همه اینها نشان از جایگاه رفیع زن در خانه و اجتماع دارد. زن در قالب مادر، همسر و مدیر خانواده نقش اساسی در تعلیم، تربیت و پرورش نسل‌های آینده جوامع دارد. فعالیت‌های بی‌دریغ، مؤثر و سرنوشت‌ساز زنان در عرصه اجتماع در قالب عضوی از اعضای جامعه در طول تاریخ دیده می‌شود. زنان در ایجاد و حفاظت از انقلاب‌ها تأثیر ژرفی در مسیر جوامع دارند به‌ویژه در مسیر تاریخی اسلام به نقش اساسی زن در ترویج توسعه و دفاع از اسلام ناب محمد صلی الله علیه و آله تأکید شده است. از صدر اسلام، حضرت خدیجه رضی الله عنها و دخترش حضرت زهرا رضی الله عنها و نیز حضرت زینب کبری رضی الله عنها نقشی اساسی و بنیادی در تقویت اسلام و عمل به دستورات دینی و کمک به جامعه بشری در رشد و تعالی انسانی داشتند. به تاسی از این بانوان، زنانی مانند سمیه تازه مسلمان شده و آسیه همسر فرعون همواره زنان پشتیبان عدالت و حقیقت و راستی بوده و توانسته‌اند نقش عظیمی در تربیت نیروی انسانی و سعادت بشری ایفا کنند.

زنان ایران اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و بسیار مؤثر و سرنوشت ساز در طول تاریخ به نقش آفرینی پرداخته‌اند. با بررسی تاریخ از دوران مشروطه، جنبش تنباکو انقلاب اسلامی ایران، دوران دفاع مقدس مشخص می‌شود که زنان همواره نقش اساسی ایفا کرده و چندسالی است که با حضور مردان ایران اسلامی در جبهه مقاومت، نقش زنان در عرصه‌های سیاسی و جهانی بیشتر دیده می‌شود. زنان جامعه اسلامی ایران هوشمند و توانا، الگویی برای سایر زنان مسلمان جهان قرار گرفته و در این برهه حساس و مقطع تاریخی مانند گذشته دشمن را خلع سلاح کرده و چه زیبا مانند مادر وهب، فرزندانشان را تقدیم راه حقیقت و اسلام کرده و صبر و استقامت می‌کنند، حتی وقتی دشمن به قصد باج‌خواهی و تحریک احساسات مادران و همسران برای تحویل پیکر پاک شهدا نشانه می‌رود.

بیان مقام معظم رهبری علیه السلام با گروه کثیری از بانوان: «در زمینه مسائل معنوی، زنان جزو پیشگامان حرکت معنوی انسان به سوی پیشرفت‌ها هستند. وقتی خدا می‌خواهد برای انسان‌های مؤمن مثال زند، می‌فرماید: «و ضرب الله مثلا للذین آمنوا امرأة فرعون» از یک زن مثال می‌زند. اسلام، ایمان، قنوت، صدق، صبر، خشوع و دیگر چیزها زن و مرد در این میدان، دوش به دوش حرکت می‌کنند و پیش می‌روند. در میدان مسائل سیاسی و اجتماعی، بیعت زن را امری لازم و مسئله‌ای زنده معرفی می‌کند (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱). مقام معظم رهبری علیه السلام در دیدار گروهی از زنان به مناسبت روز زن فرمود: «زن مسلمان باید در راه فرزندی و علم تلاش کند؛ در راه خودسازی معنوی و اخلاقی تلاش کند؛ در میدان جهاد و مبارزه پیشقدم باشد؛ عفیف و طهارت داشته باشند؛ در محیط خانه دلارام شوهر و فرزندان باشند. تربیت اسلامی و انقلابی زن مسلمان مایه افتخار و مباهات جمهوری اسلامی است. ما به زنان مسلمان خودمان افتخار می‌کنیم» (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱). مقام معظم رهبری علیه السلام حضور زن در مشاغل را نفی نمی‌کند، ولی به شرط اینکه این دو امر محقق شود؛ یعنی با زندگی خانوادگی تعارض نداشته باشد و مسئله اختلاط محرم و نامحرم پیش نیاید و آن حدودی که اسلام زن و مرد را به رعایت آنها موظف کرده است، رعایت شود. جدای این مباحث براساس بیانات اخیر ایشان، حضور زن

در مشاغل اجرایی افتخاری ندارد. بیانات رهبر معظم بین جمعی از خواهران ارومیه: «در اسلام به مرد اجازه داده نشده است که به زن زور بگوید و امری را بر او تحمیل کند. برای مرد در خانواده، حقوق محدودی قرار داده شده است که از روی جمال مصلحت و حکمت است. این حقوق برای هرکس گفته و تشریح شود مورد تصدیق قرار خواهد گرفت. همچنین برای زن نیز در خانواده حقوقی معین شده است که آن هم از روی مصلحت است. مرد و زن، هرکدام طبیعت، اخلاق، روحیات و غرایزی دارند که ویژه خودشان است. اگر مرد زیاده‌روی کرد تعادل به هم می‌خورد. اگر زن هم زیاده‌روی کرد تعادل به هم می‌خورد. اسلام در داخل خانواده، دو جنس زن و مرد را مانند دو لنگه یک در، دو چشم در چهره انسان قرار داده است. اگر این دو جنس با همان حدودی که اسلام معین کرده درکنار هم زندگی کنند خانواده‌ای ماندگار و مهربان و با برکت و پرفایده خواهند داشت» (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱).

۹. نتیجه‌گیری

اسلام در درجه اول به انسانیت انسان‌ها نگاه می‌کند و در درجه دوم به جنسیت آنها. در همین بخش، نگاهش به جنسیت زن فوق‌العاده متعالی و کرامت‌بخش است. غرب، زن را مایه التذاذ مردان قرار می‌دهد و این تحقیر زن است. اسلام برای به کمال رساندن زن، برنامه‌بندی در عرصه‌های مختلف زندگی را به وی ارائه می‌دهد؛ برنامه‌ای که نه تنها موجب رشد خود زن، بلکه موجب رشد خانواده و جامعه او نیز می‌شود. مقاله مقام معظم رهبری علیه السلام معتقد است که اسلام از همان ابتدا نردبان ترقی برای صعود ملکوتی زن را به همراه داشته است تا آنجا که بهشت را زیر پای خود می‌بیند. کرامتی که به زن در اسلام بخشیده شده است نه در قالب آرزو و خیال، بلکه واقعیتی است که اگر صفحات تاریخ اسلام از همان ابتدا تا به امروز ورق بخورد نمونه‌ها و واقعیت‌های بی‌شماری از شخصیت بزرگ داشته شده زن در اسلام دیده می‌شود. در هر جا خداوند از انسان صحبت می‌کند با واژه‌هایی مانند ناس، بنی آدم و انسان او را خطاب می‌کند که این اصطلاحات در قرآن ۳۰۹ بار تکرار شده‌اند. اینها واژه‌های عامی هستند که هیچ‌کدام از

آنها به جنسیت خاصی اشاره‌ای ندارند و معیار برتری را برای هردو جنس در تقوا و پرهیزکاری می‌داند: «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ».

فهرست منابع

- * قرآن کریم (۱۳۷۳). مترجم: مکارم شیرازی، ناصر. قم: مدرسه امیرالمؤمنین.
۱. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴). لسان العرب. بیروت: دار صادر.
  ۲. جمعی از نویسندگان (۱۳۸۲). مجموعه مقالات برگزیده ششمین جشنواره شیخ طوسی. قم: انتشارات مرکز جهانی علوم اسلامی.
  ۳. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۱). رهیافتی به منظومه فکری امام خمینی و رهبر معظم در حوزه فرهنگ و تربیت. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.
  ۲۵. خبرگزاری فارس (۱۳۹۸). حجاب و عفاف عاشوراییان. www.farsnews. مشاهده در تاریخ ۲۰ مرداد ۱۴۰۲.
  ۴. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۵۳). لغتنامه دهخدا. تهران: دانشگاه تهران.
  ۵. شهید اول، محمد بن مکی (۱۴۱۹). کتاب ذکری الشیعه فی احکام الشریعه. قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم‌السلام لاحیا التراث.
  ۶. شهید ثانی، زین‌الدین بن علی (۱۴۳۹). معالم‌الدین و ملاذ‌المجتهدین. قم: انتشار دفتر انتشارات اسلامی.
  ۷. مطهری، مرتضی (۱۳۹۴). آینده انقلاب اسلامی ایران. قم: انتشارات صدرا.
  ۸. موسوی خمینی، روح‌الله (۱۳۸۶). صحیفه نور. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه‌السلام.
  ۹. مهدی‌زاده، حمید (۱۳۹۷). بازتبیین سبک زندگی در گستره روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و اسلام. نشریه تحقیقات بنیادین علوم اسلامی، شماره ۱۳، ص ۹۸-۹۹.
  ۱۰. ناصری، علی‌اکبر (۱۳۹۲). مبانی فقهی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خمینی علیه‌السلام. قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی.

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی